

О.І.Матяш, доктор педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, м.Вінниця
Н.Ю.Шустова, Вінницький обласний
комунальний гуманітарно-педагогічний коледж, м.Вінниця
shustova-1985@mail.ru

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

На основі порівняльного аналізу різних тлумачень змісту поняття «саморозвиток» можна узагальнено стверджувати, що саморозвиток – це розвиток людини під впливом внутрішніх протиріч, при якому вона переходить на більш високий якісний рівень самоорганізації. У нашому дослідженні ми керуємося означенням: *саморозвиток* – це цілеспрямований, усвідомлений процес формування себе як особистості, який може тривати впродовж усього життя. Значну кількість дослідників об'єднує думка про те, що *професійний саморозвиток фахівця* – це його свідомо діяльність, спрямована на вдосконалення професійно значущих якостей, відповідно до вимог професії. У нашому дослідженні під професійним саморозвитком фахівця ми будемо розуміти цілеспрямований процес особистісного і професійного самовдосконалення, заснований на взаємодії внутрішніх і, свідомо сприйнятих, зовнішніх факторів та спрямований на підвищення рівня професійної компетентності.

Ми вважаємо, що *професійна самоосвіта майбутнього вчителя* (цілеспрямована самостійна діяльність з удосконалення наявних і придбання нових професійно значимих знань) є необхідною складовою його *професійного самовдосконалення* (свідомо діяльність майбутнього вчителя, спрямована на підвищення рівня професійної компетентності), яка в свою чергу є складовою *професійного саморозвитку майбутніх учителів* (процес якісних змін майбутнього педагога, які характеризуються вдосконаленням та оновленням його професійних якостей). Таким чином, під професійним саморозвитком майбутніх учителів ми розуміємо складний багатокомпонентний процес, який залежить від багатьох чинників, визначальними серед яких є професійне самопізнання, професійна самоосвіта та професійне самовдосконалення.

На основі сучасних методологічних підходів ми розглядаємо формування основ професійного саморозвитку майбутніх учителів як цілісний структурований процес, характерними ознаками якого є:

- активна взаємодія між викладачем і студентами під час якої відбувається формування моделі ідеальної професійної діяльності, що виступає метою професійного саморозвитку;
- відкритість системи, завдяки використанню різних педагогічних технологій, що дозволяє будувати та аналізувати різноманітні педагогічні ситуації, розробляти різні варіанти їх розвитку, прогнозувати результати;
- вмотивованість студентів, в результаті якої відбувається формування власної моделі професійної діяльності та самовдосконалення;
- варіативність професійної підготовки майбутніх учителів шляхом поєднання як традиційних так і інноваційних технологій.

Професійний саморозвиток майбутніх учителів базується на певних стабільних основах, які формуються в процесі професійного навчання, не втрачають свого значення протягом професійної діяльності, слугують підґрунтям для подальшого професійного самовдосконалення. Важливе значення у формуванні основ професійного саморозвитку майбутнього вчителя відіграють психолого-педагогічні засади, оскільки на них базуються всі механізми та рушійні сили професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Важливо, щоб саморозвиток майбутнього вчителя носив комплексний характер, тобто відбувався паралельний розвиток майбутнього вчителя за всіма напрямками, зокрема, у соціальному, психічному, особистісному, професійному та духовному. Розвиток у кожному напрямі має бути в тісному взаємозв'язку з іншими напрямками, взаємодоповнювати їх. Розглядаючи формування основ професійного саморозвитку майбутніх учителів ми відштовхуємося від того, що передумовою професійного саморозвитку вчителя є механізми самоприйняття та самопрогнозування. Самоприйняття майбутнього вчителя базується на позитивному ставленні до власних професійних якостей та надбань. На основі механізму самоприйняття формується самооцінка майбутнього вчителя. Недооцінювання своїх позитивних якостей негативно впливає на процес професійного самовдосконалення, оскільки підриває віру у власні сили. Майбутній вчитель має чітко усвідомлювати свої позитивні і негативні професійні риси, при цьому останні або викорінювати або скеровувати їх розвиток у правильне русло.

Визначити особистісні професійні якості майбутньому вчителю допоможе використання різноманітних методик, зокрема: методика дослідження самооцінки (С. А. Будаси), діагностика мотивації досягнень (А. Мехрабіан), діагностика особистісної креативності (С. С. Тунік), оцінна шкала прояву професійно-моральних якостей та вимірювання особистісних якостей (І. Д. Бех), визначення

спрямованості особистості (Б. Басс), діагностика рівня саморозвитку і професійно-педагогічної діяльності (Л. М. Бережнова) та інші. В межах нашого дослідження, на основі аналізу останніх результатів досліджень психологів, ми акцентуємо увагу на чинниках сприятливих для інших впливів професійного розвитку вчителя, а саме на внутрішніх факторах і мотивах. Такі внутрішні чинники професійного саморозвитку майбутніх учителів ми відносимо до основ саморозвитку майбутнього вчителя. Отже, для запуску механізму професійного саморозвитку майбутнього вчителя необхідно створити відповідні сприятливі умови. Студент має чітко усвідомити, яким він є, якого рівня професійної здатності досягнув, яким може бути в майбутньому. Чим глибше відбувається це усвідомлення, тим ефективнішим може бути процес професійного саморозвитку майбутнього вчителя, а також процес професійного саморозвитку вчителя у майбутньому.

Важливими показниками готовності студента до ефективної майбутньої професійної діяльності є, зокрема, сформовані навички професійного самоаналізу, професійна самосвідомість, готовність до професійної самоосвіти та здатність до професійного самовдосконалення, які ми виокремлюємо як *основи професійного саморозвитку майбутнього вчителя*. Під цим поняттям ми розуміємо систему чітко визначених здатностей майбутніх учителів до тих видів діяльності, сформованість яких має забезпечити ефективність процесу професійного становлення та саморозвитку.

Література

1. Матяш О. І. Теоретичні аспекти формування основ професійного саморозвитку майбутніх учителів / О. І. Матяш, Н.Ю.Шустова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук.праць. – Вип. 41. – Київ-Вінниця, 2015. – С. 399-404 .
2. Матяш О. І. Психолого-педагогічні основи формування професійної компетентності майбутнього педагога / О.І.Матяш, Л.Ф.Михайленко // Наукові записки. Ред.кол.: В.В.Радул, С.П.Величко та ін. – Випуск 141. Частина І. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім.В.Винниченка, 2015. – С.132-136.
3. Шустова Н. Ю. Психолого-педагогічні засади формування основ професійного самовдосконалення майбутніх учителів початкової школи / Н. Ю. Шустова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми// Зб. наук. праць. – Вип. 46/ редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – С. 346-349.

Анотація. *Матяш О.І. Шустова Н.Ю. Психолого-педагогічні передумови формування основ професійного саморозвитку майбутніх учителів.* Важливими показниками готовності студента до ефективної майбутньої професійної діяльності є сформовані навички професійного самоаналізу, професійна самосвідомість, готовність до професійної самоосвіти та здатність до професійного самовдосконалення, які розглядаються авторами як основи професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Важливо, щоб саморозвиток майбутнього вчителя носив комплексний характер, тобто відбувався за різними професійно актуальними напрямками.

Ключові слова: професійний саморозвиток; майбутній вчитель; професійне самовдосконалення; професійні якості.

Аннотация. *Матяш А.И. Шустова Н.Ю. Психолого-педагогические факторы формирования основ профессионального саморазвития будущих учителей.* Важным показателем готовности студента к эффективной будущей профессиональной деятельности являются сформированные навыки профессионального самоанализа, профессиональное самосознание, готовность к профессиональному самообразованию и способность к профессиональному самосовершенствованию, которые рассматриваются авторами как основы профессионального саморазвития будущего учителя. Важно, чтобы саморазвитие будущего учителя имело комплексный характер, то есть происходило в разных профессионально актуальных направлениях.

Ключевые слова: профессиональное саморазвитие; будущий учитель; профессиональное самосовершенствование; профессиональные качества.

Summary. *Matyash O.I., Shustova N.Y. Psychological and pedagogical prerequisites of forming the foundations of professional self-development of future teachers.* Important indicators of students' readiness for effective future professional activity are formed the skills of professional self-awareness, professional identity, commitment to professional self-education and ability for professional self-improvement which are considered by the authors as a basis of professional self-development of future teachers. It is important that the self-development of future teachers was comprehensive, that is going on in various professionally relevant areas.

Keywords: professional self-development; future teacher; professional self-improvement; Professional qualities.

ЗАЯВКА

**учасника Міжнародної дистанційної науково-методичної конференції
«Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів
у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу –
ІТМ*плюс 2017»**

Прізвище, ім'я, по батькові ***Матяш Ольга Іванівна***

Науковий ступінь ***доктор педагогічних наук***

Вчене звання ***доцент***

Організація, посада ***завідувач кафедри алгебри і методики навчання
математики Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського***

Адреса для пересилання матеріалів ***м. Вінниця, вул. Ватутіна 105 а***

Контактні телефони ***097 47 39 905***

E-mail: **matyash_27@mail.ru**

Назва тематичного напрямку ***Психолого-педагогічний супровід розвитку творчої
особистості в процесі навчання дисциплін
природничо-математичного циклу***

Назва доповіді ***Психолого-педагогічні передумови формування основ
професійного саморозвитку майбутніх учителів***